

Social Work & Education

©SW&E, 2021

УДК 37.013.42:364

DOI: 10.25128/2520-6230.21.2.9.

Лариса Петушкова,
аспірантка Інституту проблем
виховання Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна;
l.pietushkova@p4ec.org.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9005-2386>

Статус статті:

Отримано: квітень 11, 2021

1-ше рецензування: квітень 29, 2021

Прийнято: травень 30, 2021

Петушкова, Л. (2021). Взаємодія спеціалістів у процесі надання послуги з патронату. *Social Work and Education*, Vol. 8, No. 2. pp. 244-259.
DOI: 10.25128/2520-6230.21.2.9.

ВЗАЄМОДІЯ СПЕЦІАЛІСТІВ У ПРОЦЕСІ НАДАННЯ ПОСЛУГИ З ПАТРОНАТУ

Анотація. У статті аналізуються наукові дослідження щодо взаємодії спеціалістів у процесі соціального захисту, соціальної роботи та надання соціальних послуг. Розглянуто підходи науковців до визначення понять «міжвідомча», «міждисциплінарна» взаємодія, окреслено відмінності міжвідомчої та міждисциплінарної взаємодії спеціалістів територіальних громад, виокремлено функції міжвідомчої взаємодії у сфері розв'язання соціальних проблем у межах територіальної громади. Представлено законодавчі акти, що регламентують цю взаємодію, визначено спеціалістів міждисциплінарної команди.

Зафіксовано важливість міждисциплінарної взаємодії у процесі ведення випадку та реалізації завдань соціального супроводу вразливих сімей, важливість інтерактивного командного підходу під час надання інтегрованих соціальних послуг.

Представлено такі етапи надання послуги з патронату як виявлення сімей з дітьми, які потребують послуги з патронату; прийняття рішення про переміщення дитини в сім'ю патронатного вихователя; відкриття випадку; розроблення плану та надання послуг відповідно до визначених потреб; моніторинг виконання індивідуального плану; підготовка дитини до переміщення; переміщення дитини із сім'ї патронатного вихователя; завершення випадку; оцінка якості надання послуг; підтримка сім'ї з дитиною. Описано особливості міжвідомчої та міждисциплінарної взаємодії спеціалістів на різних етапах у процесі ведення випадку сім'ї, дитина якої переміщена під патронат. Визначено координаторів міждисциплінарної взаємодії відповідно до окресленої мети у процесі ведення випадку, роль патронатного вихователя як члена міждисциплінарної команди. Представлено особливості програми навчання членів міждисциплінарної команди щодо партнерства, взаємодії та прийняття рішень в найкращих інтересах дитини в процесі надання послуги з патронату, результати опитування учасників тренінгу. Окреслено важливісті співпраці спеціалістів у процесі надання послуги з патронату в громаді та підготовки їх до цієї командної взаємодії.

Ключові слова: взаємодія; ведення випадку; інтеграція; міжвідомча взаємодія; міждисциплінарна взаємодія; партнерство; послуга з патронату.

Вступ

Соціальна робота в Україні уже встигла окреслити свої межі як галузь Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки передбачає «зміну системи інституційного догляду та виховання дітей на систему, яка забезпечує догляд і виховання дитини в сімейному або наближеному до сімейного середовищі». Як зазначається в документі, для досягнення поставленої цілі мають бути запроваджені механізми міжвідомчої координації дій, розвинута мережа та забезпечення надання освітніх, медичних, соціальних, реабілітаційних послуг тощо (Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки, 2017). Однією із послуг, що забезпечує тимчасовий догляд, виховання та реабілітацію в сім'ї патронатного вихователя дитини, яка потрапила в складні життєві обставини, є послуга з патронату.

Послуга з патронату є комплексною і передбачає не лише роботу патронатного вихователя із дитиною, а й її сім'єю, в процесі надання послуги до роботи з ними долучаються різні спеціалісти, тому взаємодія і партнерство, інтеграція спеціалістів різних відомств у питаннях, які стосуються забезпечення прав дитини, прийняття рішень в її найкращих інтересах є важливою та необхідною умовою ефективності зазначеної послуги. Взаємодія спеціалістів відбувається на різних етапах надання послуги з патронату: від виявлення сімей з дітьми, які потребують цієї послуги, до постпрограми супроводу сім'ї після переміщення дитини із сім'ї патронатного вихователя. Якість наданих послуг для дитини та її сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах і отримують послугу з патронату, залежить від комплексності та інтегрованості зусиль різних державних і неурядових організацій, які володіють різноманітними ресурсами, якщо дії та рішення команди спеціалістів будуть скоординованими, узгодженими, комплексними та послідовними.

Аналіз досліджень та публікацій

Палітра наукових досліджень щодо взаємодії спеціалістів у процесі соціального захисту, соціальної роботи та надання соціальних послуг є різноманітною. К. Ібрагімова досліджувала дефініцію поняття соціальна взаємодія (Ібрагімова, 2013). Дослідники та практики Т. Алексеєнко, О. Безпалько, І. Зверєва, З. Кияниця, С. Копилава, Л. Кальченко, В. Кузьмінський, О. Лісовиця, Т. Лях, Ж. Петрочко, Т. Протасова, Т. Спіріна описують особливості взаємодії та інтеграції спеціалістів у роботі із сім'ями з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах.

У своїх дослідженнях вчені виокремлюють взаємодію спеціалістів міжвідомчу та міждисциплінарну. Т. Протасова визначає міжвідомчу взаємодію як «процес узгодження діяльності різних організацій у вирішенні проблем клієнтів»

(Протасова, 2004). Л. Кальченко зазначає, що така взаємодія передбачає узгодження форм, засобів і способів вирішення проблем отримувача послуг з урахуванням його потреб, територіально-управлінської специфіки тих суб'єктів, хто взаємодіє (Кальченко, 2018).

З. Кияниця та Ж. Петрочко міжвідомчою визначають «взаємодію державних організацій, що представляють різні відомства (галузі державного управління й установи, які їх обслуговують)». Вчені зазначають, що крім роботи органів опіки та піклування, інших дорадчих органів, міжвідомча взаємодія може відбуватися майже на всіх етапах роботи із сім'єю: при виявленні вразливої сім'ї, інформуванні, проведенні оцінки потреб, плануванні та наданні послуг (Кияниця, Петрочко, 2017).

Міжвідомча взаємодія носить більш формальний, регламентований характер, який визначений чинним законодавством. Міжвідомчий підхід використовується у розробці стратегічних документів у соціальній сфері, державних програм. Зокрема, Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, в якій передбачено розроблення єдиної системи статистики випадків вчинення домашнього насильства, визначення на всіх рівнях (область, район, громада) уповноваженої посадової особи, відповідальної за координацію заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; розроблення механізму реагування суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству тощо (Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, 2021).

Міжвідомча взаємодія відбувається у процесі діяльності органу опіки та піклування, тобто «виконавчих органів міських, районних у містах, сільських, селищних рад, у тому числі територіальних громад, які провадять діяльність із соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» (Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, 2008). Ще одним механізмом міжвідомчої взаємодії є дорадчий орган із питань дітей в громадах – комісія з питань захисту прав дитини.

У чинному законодавстві запроваджено порядок міжвідомчої взаємодії, зокрема національним законодавством визначено, що з метою створення належних умов для забезпечення реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї, підтримки сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, і захисту прав дітей у таких сім'ях органи державної влади, органи місцевого самоврядування, заклади освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, інші заклади та установи, зокрема структурні підрозділи з питань освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, служби у справах дітей,

центри соціальних служб, фахівці із соціальної роботи або інші надавачі соціальних послуг забезпечують виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм послуг у межах повноважень (Постанова Кабінету Міністрів «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини», 2008).

Л. Кальченко виокремлює функції міжвідомчої взаємодії у сфері розв'язання соціальних проблем у межах територіальної громади, а саме: інтегративна; адаптивна; інформаційно-комунікативна; діагностична; інноваційна; превентивна (Кальченко, 2018). Отже, взаємодія різних відомств у процесі роботи із сім'єю в складних життєвих обставинах, прийняття рішень щодо захисту прав дитини посилює позицію кожної сторони, дозволяє подолати обмеженість відомчого управління, концентрує та об'єднує наявні ресурси, дозволяє комплексно побачити проблеми та потреби отримувачів послуг та приймати виважені комплексні рішення.

Міждисциплінарну взаємодію вчені визначають як взаємодію групи фахівців різних спеціальностей, однодумців, об'єднаних спільними цілями. Зазвичай, міждисциплінарна команда формується для ведення певного випадку, в якій експерти з різних галузей знань працюють за окремими планами та завданнями, спрямованими на досягнення спільної мети (Кияниця, Петрочко, 2017).

Т. Лях, Т. Спіріна та В. Рогожинська обґрунтовують необхідність міждисциплінарної взаємодії у професійній діяльності соціальних працівників. Як зазначають вчені, «наявність різноманітних фахівців дозволяє виробити максимально точну експертну оцінку ситуації клієнта, запропонувати великий вибір послуг і успішно долати виникаючі міжвідомчі бар'єри (Лях, Спіріна, Рогожинська, 2020). Таким чином ефективність роботи із отримувачами послуг буде вищою, адже послуги не будуть дублюватися, потреби отримувача будуть уточнені та узагальнені спеціалістами різних галузей.

З. Кияниця та Ж. Петрочко окреслили важливість інтерактивного командного підходу в процесі надання інтегрованих соціальних послуг (Кияниця, Петрочко, 2017). Дослідники Т. Алексеєнко, О. Безпалько, І. Зверева, З. Кияниця, В. Кузьмінський, Ж. Петрочко акцентують увагу на міждисциплінарному підході в наданні соціальних послуг, запроваджені у соціальній практиці інтегрованих соціальних служб як інноваційну модель соціально-педагогічної підтримки та надання послуг сім'ям з дітям на рівні громади. Створення таких служб здійснюється з метою комплексного надання послуг сім'ям і дітям, які потребують кількох видів допомоги, та діють на принципах партнерства, пріоритетності потреб та інтересів дитини, оперативності, максимального залучення ресурсів громади (Зверева та ін., 2007).

У порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від

жорстокого поводження окреслено поняття міждисциплінарна команда як «команда фахівців, які є працівниками суб'єктів для захисту прав дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах» (Лютий, Павлик, 2020). У нормативному акті зазначено, що «для організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці із числа суб'єктів утворюється міждисциплінарна команда за рішенням органу опіки та піклування із визначенням повноважень служби у справах дітей щодо організації діяльності міждисциплінарної команди шляхом формування її персонального складу на підставі пропозицій суб'єктів для забезпечення допомоги кожній конкретній дитині, яка перебуває у складних життєвих обставинах, проведення засідань міждисциплінарної команди». Отже, в кожній територіальній громаді має бути створена міждисциплінарна команда спеціалістів, які мають долучатися до роботи із сім'ями у складних життєвих обставинах, в тому числі, якщо діти із цієї сім'ї переміщені під патронат. Основними завданнями цих спеціалістів є уточнення та доповнення інформації про дитину, її сім'ю, здатності батьків доглядати та виховувати свою дитину, розроблення індивідуального плану надання соціальних послуг, у тому числі плану соціального супроводу сім'ї дитини тощо (Постанова Кабінету Міністрів «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах», 2020).

Однак наявні наукові розвідки описують принципи та механізми міжвідомчої та міждисциплінарної взаємодії у соціальній роботі, не визначаючи особливості взаємодії спеціалістів у процесі надання послуги з патронату. Саме це і зумовило **мету даної статті**, яка полягає у визначенні та обґрунтуванні важливості співпраці спеціалістів у процесі надання послуги з патронату в громаді та підготовки їх до цієї командної взаємодії.

Методологія дослідження

Розвідка базується на аналізі відповідної наукової літератури, законодавчих актів. Для досягнення поставленої мети у дослідженні застосовувались теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, опис і аналіз результатів анкетування учасників тренінгу «Міждисциплінарна команда патронату над дитиною: партнерство та прийняття рішень в найкращих інтересах дитини».

Основна частина

У порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя зазначено, що «метою патронату над дитиною є забезпечення захисту прав дитини, яка через складні життєві обставини тимчасово не може проживати разом з

батьками/законними представниками, надання їй та її сім'ї послуг, спрямованих на повернення у сім'ю відповідно до найкращих інтересів дитини». Отже, у процесі надання послуги з патронату у роботі із сім'єю дитини, та й самій дитині надається низка послуг, до яких долучені різні спеціалісти. Крім того, як зазначено в документі, «для узгодженості дій із забезпечення найкращих інтересів дитини, влаштованої в сім'ю патронатного вихователя, та комплексної підтримки в подоланні складних життєвих обставин її батьками/законними представниками утворюється міждисциплінарна команда, до складу якої обов'язково входять патронатний вихователь, працівники соціального закладу та служби у справах дітей» (Постанова Кабінету Міністрів «Деякі питання здійснення патронату над дитиною», 2017).

Враховуючі кращі соціальні практики, вимоги чинного національного законодавства можемо констатувати, що міжвідомча та міждисциплінарна взаємодія є необхідною умовою у роботі із сім'єю, яка перебуває у складних життєвих обставинах, дитина якої перебуває під патронатом. Така взаємодія дозволяє організаціям соціальної сфери підвищувати якість та ефективність такої роботи.

Міжвідомча взаємодія в процесі надання послуги з патронату – це більш формальна взаємодія структурних підрозділів виконавчого комітету громади, районних чи обласних державних адміністрацій, закладів та установ, які відповідно до своїх функціональних обов'язків здійснюють захист прав дитини, організують роботу із сім'ями в складних життєвих обставинах, надають послуги сім'ям із дітьми, приймають рішення в найкращих інтересах дитини. Міждисциплінарна взаємодія передбачає діяльність команди спеціалістів у процесі ведення випадку сім'ї, дитина якої перебуває під патронатом.

У процесі надання послуги з патронату виокремлюють ряд послідовних етапів (Рис. 1.), а саме:

- виявлення сімей з дітьми, які потребують послуги з патронату;
- прийняття рішення про переміщення дитини в сім'ю патронатного вихователя;
- відкриття випадку; розроблення плану та надання послуг відповідно до визначених потреб;
- моніторинг виконання індивідуального плану; підготовка дитини до переміщення; переміщення дитини із сім'ї патронатного вихователя;
- завершення випадку; оцінка якості надання послуг; підтримка сім'ї з дитиною.

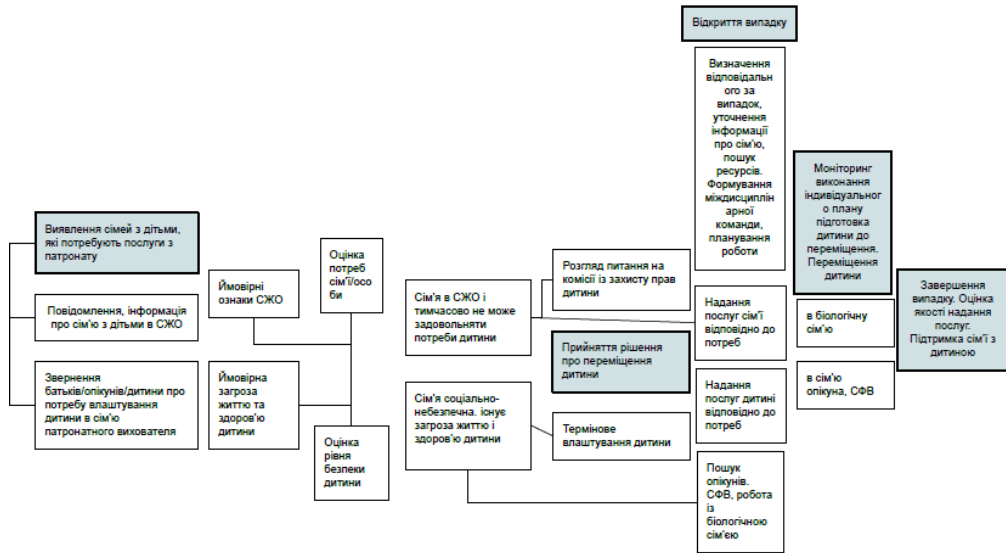

Рис. 1. Етапи надання послуги з патронату

Відповідно до етапів надання послуги з патронату команда спеціалістів, яка працює із сім'єю та дитиною, виконує різні функції та ролі. Розглянемо етапи більш детально.

На етапі виявлення дитини, яка потребує переміщення під патронат, важливу роль відіграє міждисциплінарна команда, яка утворюється відповідно до вимог чинного законодавства за рішенням органу опіки та піклування громади з метою організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Члени цієї команди мають бути обізнаними щодо факторів, які призводять до потрапляння сім'ї в складні життєві обставини, знати і розуміти переваги та особливості послуги з патронату, діяти за певним алгоритмом, якщо отримали інформацію про вразливу сім'ю з дитиною.

Рішення про влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя за результатами розгляду питання на засіданні комісії з питань захисту прав дитини приймає орган опіки та піклування громади. Як вже зазначалося вище – діяльність цих об'єднань передбачає міжвідомчу взаємодію, більш формальне, регламентоване нормативними документами, колегіальне прийняття рішень. Тому для прийняття рішень, які відповідають найкращим інтересам дитини, її потребам, члени таких міжвідомчих об'єднань мають бути обізнаними щодо базових потреб дитини, розуміти роль сімейного виховання та вплив переміщення дитини із біологічної сім'ї на її емоційний та психологічний стан, знати чинне законодавство з питань забезпечення та захисту прав дитини. Рішення про переміщення дитини під патронат приймається у випадках, якщо за результатами

оцінки потреб сім'ї визначено, що вона перебуває в складних життєвих обставинах і тимчасово не може задовольняти потреби дитини, чи якщо за результатами оцінки рівня безпеки дитини сім'я є соціально небезпечною.

Якщо прийняте рішення про переміщенні дитини в сім'ю патронатного вихователя і визначено на основі оцінки потреб сім'ї, що вона потрапила в складні життєві обставини, з нею організують роботу, використовуючи *технологію ведення випадку*. Організуючи роботу із сім'єю за визначеною технологією, в центрі уваги є потреби конкретної дитини та її сім'ї, а спеціалісти та ресурси різних служб та установ незалежно від підпорядкування об'єднуються задля результату – допомогти дитині та сім'ї у вирішенні їхніх проблем, мінімізувати негативні наслідки. Основні етапи ведення випадку визначені Законом України «Про соціальні послуги» і відповідно до них організовується робота із сім'єю, дитина якої переміщена під патронат (Закон України «Про соціальні послуги», 2019, стаття 18).

З моменту переміщення дитини в сім'ю патронатного вихователя під час розгляду випадку, вивчення потреб сім'ї, дитини, уточнення інформації про складні життєві обставини формується команда спеціалістів, які долучені до ведення випадку сім'ї, дитина якої переміщена. До складу такої міждисциплінарної команди входять представники служби у справах дітей, фахівець із соціальної роботи, вихователь дитячого садочку/класний керівник чи соціальний педагог навчального закладу, який будуть відвідувати діти; сімейний лікар, представник відділу соціального захисту населення та патронатний вихователь. Патронатний вихователь є повноцінним членом команди, адже від його вміння аналізувати ситуацію, спостерігати за дитиною та її поведінкою, спілкуватися з біологічними батьками та родичами дитини залежить у значній мірі досягнення поставлених цілей. Якщо дитина має особливі освітні потреби, до команди спеціалістів мають долучитися працівники інклюзивно-ресурсного центру, практичний психолог чи логопед, асистент учителя за потреби.

Після переміщення дитини в сім'ю патронатного вихователя та вивчення потреб сім'ї, визначення типу складності випадку, факторів, які спричинили складні життєві обставини, керівник соціального закладу приймає рішення про *відкриття випадку*, визначає спеціаліста, відповідального за ведення випадку. У разі потреби даний випадок обговорюється на дорадчому органі чи комісії з питань захисту прав дитини, в результаті чого приймається рішення про взяття сім'ї під соціальний супровід/надання інших послуг, делегування спеціалістів до міждисциплінарної команди ведення випадку.

Відповідальним за ведення випадку організовує, координує процес роботи із сім'єю та дитиною, надання їм послуг відповідно до визначених потреб. У випадках, коли дитина вилучена із сім'ї внаслідок жорстокого поводження, домашнього насильства, координує випадок спеціаліст служби у справах дітей.

Отже, *міждисциплінарна команда в процесі надання послуги з патронату* – група спеціалістів, уповноважених різними суб'єктами чи надавачем соціальних послуг (психолог, лікар, юрист, педагог, логопед та інші), тимчасово створена для забезпечення колегіальності рішень й узгодженості дій в процесі ведення випадку отримувача послуг.

Члени зазначеної команди спільно планують роботу із сім'єю та дитиною, визначаючи, чого саме необхідно досягнути у результаті втручання, тобто йдеться про бажаний результат взаємодії спеціаліста та отримувача послуг. Якщо за результатами оцінки сім'я не зможе забезпечувати потреби дитини, є соціально небезпечною, спеціалісти служби у справах дітей визначають цілі, що стосуються пошуку опікунів чи влаштування дитини у сімейні форми виховання.

Патронатний вихователь визначає цілі щодо розвитку та реабілітації влаштованої під патронат дитини. При цьому має враховуватися вік дитини, рівень її розвитку, наявність захворювань, інвалідності, особливих освітніх потреб, рівень розвитку навичок самообслуговування тощо. Бажано щоб заходи були представлені у плані дій у вигляді послідовних кроків, зрозумілих для отримувача, що сприяє подоланню його невпевненості щодо можливостей досягнути цілей. На етапі *виконання індивідуального плану* надаються соціальні послуги отримувачу відповідно до запланованих заходів; обговорюються з отримувачем, в тому числі дитиною, її сім'єю результати наданих послуг, уточнюються наступні дії та насаження до самостійності.

В процесі реалізації індивідуального плану має здійснюватися координація дій спеціалістів, які надають послуги, щоб забезпечити безперервність і комплексність втручання відповідно до визначених цілей. Для цього проводяться робочі засідання міждисциплінарної команди, переглядаються та коригуються окремі пункти індивідуального плану. Для ефективної реалізації заходів індивідуального плану відповідальний за випадок спеціаліст повинен володіти достовірною інформацією про послуги в громаді, здійснювати систематичний моніторинг роботи членів міждисциплінарної команди.

На етапі завершення надання послуги з патронату проведеної роботи відбувається *оцінювання результатів втручання*. Цей етап має на меті аналіз отриманих результатів роботи і передбачає отримання відповідей на важливі запитання, які стосуються успішності усього процесу надання допомоги сім'ї та дитині: чи є проблема вирішеною, мета досягнутою; наскільки результати відповідають планові; чи задоволений отримувач послуг результатами роботи; що він вважає своїм найбільшим успіхом; якою є практична значущість досягнутого з точки зору фахівців; якими є перспективи застосування отримувачем отриманого досвіду; чи готовий отримувач завершити стосунки з фахівцем із соціальної роботи та іншими надавачами послуг.

Для реалізації ефективної взаємодії у процесі надання послуги з патронату важливо здійснювати *підготовку членів міждисциплінарної команди*. У програмі підготовки кандидатів у патронатні вихователі, яка затверджена наказом Міністерства соціальної політики України від 19.08.2017 № 1349, одним із етапів навчання є тренінг *«Міждисциплінарна команда патронату над дитиною: партнерство та прийняття рішень в найкращих інтересах дитини»*. Учасниками тренінгу є спеціалісти громади, які можуть бути задіяні безпосередньо до роботи з дитиною, яка переміщена в сім'ю патронатного вихователя, її сім'єю чи потенційними опікунами, усиновлювачами, прийомними батьками, вихователями ДБСТ, куди буде переміщено дитину. Такими спеціалістами є представник служби у справах дітей, центру надання соціальних послуг, відділів соціального захисту населення, освіти, фахівець із соціальної роботи, керівники навчальних закладів (дошкільного, загальноосвітнього), які обслуговують територію проживання сім'ї патронатного вихователя, спеціаліст інклюзивно-ресурсного центру тощо. Також до учасників приєднується сімейний лікар патронатного вихователя, участковий поліцейський та безпосередньо патронатний вихователі і його помічник.

Так як учасники можуть бути задіяні на різних етапах ведення випадку сім'ї, чия дитина переміщена під патронат, то і під час тренінгу мають зрозуміти свою роль у процесі виявлення сімей з дітьми, які потребують послуги з патронату, прийняття рішення про переміщення дитини в сім'ю патронатного вихователя, відкриття випадку та планування роботи із сім'єю та дитиною, процесу надання послуг, оцінювання якості їх надання та закриття випадку, переміщення дитини із сім'ї патронатного вихователя.

У процесі навчання учасники тренінгу знайомляться із такими поняттями як раннє виявлення вразливих сімей із дітьми, соціальний випадок, складні життєві обставини, із складовими процесу ведення випадку. Вивчають концептуальні засади оцінювання потреб дитини та її сім'ї, практично використовують інструменти оцінки, знайомляться із завданням та структурою оцінки рівня безпеки дитини.

Крім того, учасники під час тренінгу вчаться працювати в команді, використовувати різні моделі командної роботи у практичній соціальній роботі з сім'ями з дітьми, виробляють правила ефективної командної взаємодії, визначають особливості роботи міждисциплінарної команди під час надання послуги з патронату над дитиною та роль патронатного вихователя в системі прийняття рішень у найкращих інтересах дитини.

У процесі дослідження в рамках проєкту «Сімейний патронат: запровадження кращих практик альтернативного догляду дітей, які тимчасово залишилися без батьківського піклування», що реалізувався Партнерством «Кожній дитині» за фінансової підтримки Всесвітнього дитячого фонду, було проведено опитування

178 осіб із Київської, Дніпропетровської, Кіровоградської, Житомирської, Черкаської, Харківської, Сумської областей у процесі підготовки кандидатів у патронатні вихователі. Всі вони були учасниками тренінгу «Міждисциплінарна команда патронату над дитиною: партнерство та прийняття рішень в найкращих інтересах дитини».

Більшість учасників (83%) вважали, що міждисциплінарна взаємодія – це лише обмін документами та інформацією між організаціями, різними структурними підрозділами. Тобто, респонденти дуже вузько розуміли свою взаємодію, в тому числі, у процесі надання послуги з патронату. Крім цього на початку навчання учасники вказали, що їх цікавить, які документи вони мають мати у процесі надання послуги, хто кого має інформувати, які функції суб'єктів соціальної роботи у процесі надання послуги з патронату, якою є роль представників освіти, медичних закладів, адже вони, як зазначили респонденти, «не мають ніякого відношення до надання соціальних послуг». Про послугу з патронату знали лише 46% опитаних респондентів.

Для учасників тренінгу було проведено вхідне та вихідне анкетування, в ході якого респонденти мали оцінити свої знання з таких питань:

Знаю та розумію технологію ведення випадку сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах

Вмію застосовувати модель оцінки потреб дитини та її сім'ї в процесі прийняття рішень та планування роботи із сім'єю, дитиною

Розумію суть послуги з патронату над дитиною.

Розумію відмінності послуги з патронату над дитиною від сімейних форм виховання (опіка, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу).

Знаю порядок дій та процедури прийняття рішення в процесі влаштування, перебування та вибуття дитини, яка перебувала під патронатом.

Розумію свою роль та завдання як спеціаліста в процесі надання послуги з патронату над дитиною.

Знаю, що таке міждисциплінарна команда, з кого складається та як працює в умовах патронату.

Розумію, що таке найкращі інтереси дитини, які відповідні рішення та дії має забезпечувати команда з різних спеціалістів та патронатного вихователя.

Результати опитування представлені на діаграмі «Результати вхідного-вихідного діагностування учасників тренінгу «Міждисциплінарна команда патронату над дитиною: партнерство та прийняття рішень в найкращих інтересах дитини» (Рис. 2).

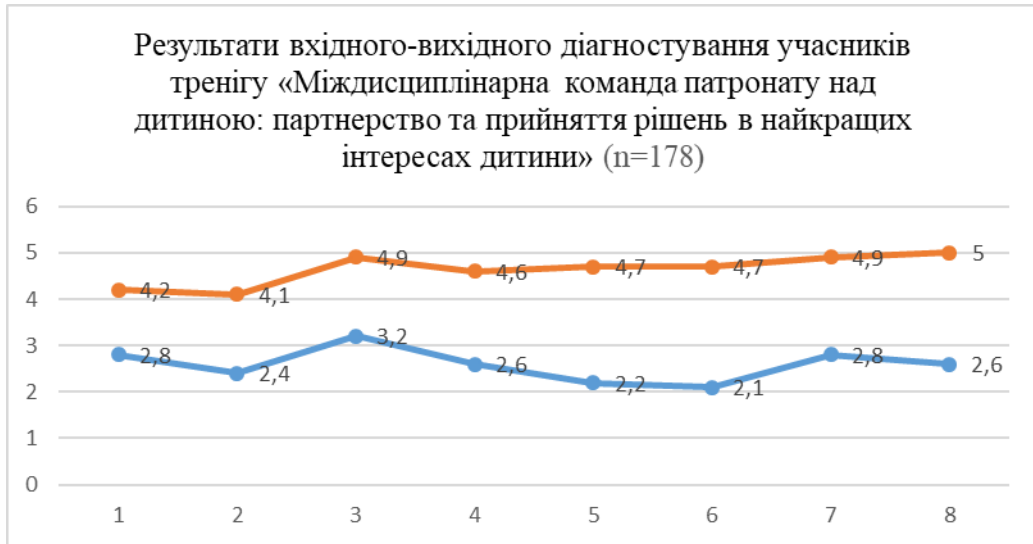

Рис. 2. Результати вхідного-вихідного діагностування учасників тренінгу «Міждисциплінарна команда патронату над дитиною: партнерство та прийняття рішень в найкращих інтересах дитини»

Середній бал самооцінки учасниками тренінгу своїх знань з теми на початку навчання становив 2,6 бали із 5 максимальних, по закінченню дводенного навчання – 4,6 бали. На початку тренінгу найменш обізнаними учасники були з питань щодо їхньої ролі як спеціаліста в процесі надання послуги з патронату над дитиною (середній бал 2,1), стосовно порядку дій та процедури прийняття рішень в процесі влаштування, перебування та вибуття дитини, яка перебувала під патронатом (середній бал 2,2).

Після заходу учасники вказали, що вони підвищили свою обізнаність у питаннях ведення випадку сімей, які потрапили в складні життєві обставини, оцінки потреб дитини та її сім'ї, особливостей надання послуги з патронату. Одна із учасниць тренінгу зазначила: «Тренінг дуже корисний, адже ми представники ТГ і нам просто необхідно було зрозуміти алгоритм взаємодії, інтеграції не лише в процесі ведення випадку сім'ї, дитина якої перебуває під патронатом, а й у системі соціального захисту населення. Ми змогли визначити повноваження різних відомств і обговорити напрями співпраці. Дякуємо за тренінг, за можливість відчувати силу команди» (Людмила, Черкаська область).

Представлені дослідження свідчать про ефективність попередньої підготовки спеціалістів до взаємодії у процесі надання послуги з патронату. Важливим є те, що члени міждисциплінарної команди не просто познайомилися із вимогами чинного законодавства, а практично відповідно до етапів надання послуги з

патронату відпрацювали алгоритм спільних дій, визначили власні повноваження та відповідальність.

Висновки

Представлене дослідження свідчить про те, що взаємодія спеціалістів територіальної громади відбувається на кожному етапі надання послуги з патронату. У випадках, де передбачено прийняття рішення, питання розглядається на засіданні комісії з питань захисту прав дитини чи на його основі рішення приймає орган опіки та піклування громади. Зазначена взаємодія відбувається на рівні керівників різних відомств і є міжвідомчою. У процесі ведення випадку сім'ї, дитина якої переміщена під патронат, створюється міждисциплінарна команда спеціалістів, які долучаються до надання послуг сім'ї і дитині, до процесу захисту прав дитини. Члени цієї команди задіяні як до процесу оцінки потреб сім'ї, планування роботи із нею, так і до реалізації плану заходів, моніторингу ефективності роботи із сім'єю та дитиною. Патронатний вихователь є членом цієї команди, планує та узгоджує заходи для дитини, переміщеної під патронат.

Важливою умовою ефективної взаємодії спеціалістів у процесі надання послуги з патронату є їхня підготовка, що підкреслюють результати представленої дослідження.

Таким чином вважаємо, що зазначена підготовка розширить можливості спеціалістів, забезпечить інтеграцію ресурсів громади, координацію дій та узгодженість прийнятих рішень у процесі надання послуги з патронату.

Це дослідження не вичерпує всіх проблемних питань заявленої теми. Орієнтиром для подальших наукових розвідок може бути розроблення програм навчання для спеціалістів міжвідомчої команди у громаді, адже від їхньої взаємодії та професійності залежить, які будуть прийняті рішення, чи відповідають вони найкращим інтересам дитини, її потребам.

Література

Безпалько, О. В., Зверева, І. Д., Кияниця, З. П., Кузьмінський, В. О. та ін (2007). *Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації*: навч.-метод. комплекс.

Кальченко, Л. В. (2018). *Міжвідомчі бар'єри в вирішенні проблеми соціального сирітства та шляхи їх подолання в територіальній громаді міста*. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2 (43), 52-56.

Кальченко, Л. (2018). *Соціальне сирітство та його превенція в територіальній громаді міста: міжвідомча взаємодія суб'єктів громади*. Освіта та педагогічна наука. 1 (168), 53-65.

Кияниця, З. П., & Петрочко, Ж. В. (2017). *Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми*: пос. у 2-х ч.; Ч. 1. Сучасні орієнтири та ключові технології.

Лютий, В., & Павлик, О. (2020). Критерії оцінювання якості послуги патронату над дитиною. *Social Work and Education*, 7(3), 263-278.

Лях, Т., Спіріна, Т., Рогожинська, В. (2020), *Принципи міждисциплінарної взаємодії у соціальній роботі*. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 27, том 3, 224-228,

Постанова Кабінету Міністрів «Деякі питання здійснення патронату над дитиною» (2017).

Протасова, Т. Н. (2004), *Межведомственное взаимодействие учреждений социальной сферы в решении проблем сиротства на территории* (автореф. дис. канд. соц. наук). Кемеровский государственный университет*т.

INTERACTION OF SPECIALISTS IN THE PROCESS OF PROVISION OF PATRONAGE

Larysa Pietushkova, graduate student of the Institute of Educational Problems National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine; l.pietushkova@p4ec.org.ua

Abstract. *The article analyzes research on interaction of specialists in the process of social protection, social work and provision of social services. Approaches of scientists to definition of “interdepartmental”, “interdisciplinary” interaction are considered, differences of interdepartmental and interdisciplinary interaction of specialists of territorial communities are outlined, functions of interdepartmental interaction in solving social problems within the territorial community are singled out. Legislation regulating this interaction is presented, specialists of the interdisciplinary team are identified.*

The importance of interdisciplinary interaction in the process of case management and implementation of tasks of social support of vulnerable families, the importance of an interactive team approach in the provision during the integration social services are recorded.

Stages of providing foster care services are presented as identifying families with children who need foster care service; planning to transfer the child to foster family; case opening; developing a plan and providing services in accordance with identified needs; monitoring the implementation of the individual plan; preparing a child for relocation; relocation of a child from foster family; case completion; assessment of the quality of service provision; support for a family with a child. Peculiarities of interdepartmental and interdisciplinary interaction of specialists at different stages in the process of conducting a case of a family whose child has been transferred to foster care are described. Coordinators of interdisciplinary interaction in accordance with the outlined goal in the process of case management, the role of the foster carer as a member of the interdisciplinary team are determined. Features of the training program for members of the interdisciplinary team on partnership, interaction and decision-making in the best interests of the child in the process of providing foster care services, the results of the survey of training participants are presented. The importance of cooperation of specialists in the process of providing foster care services in the community and preparing them for this team interaction is outlined.

Keywords: *interaction; case management; integration; interdepartmental interaction; interdisciplinary interaction; partnership; patronage service.*

References

Bezpalco, O. V., Zvereva, I. D., Kiyanytsa, Z. P., Kuzminsky. V. O. etc. (2007). Integrated social services: theory, practice, innovation: teaching method. complex [in Ukrainian].

Kalchenko, L. V. (2018). Interdepartmental barriers in solving the problem of social orphanhood and ways to overcome them in the territorial community of the city. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: "Pedagogy. Social work". 2 (43), 52-56 [in Ukrainian].

Kalchenko, L. (2018). Social orphanhood and its prevention in the territorial community of the city: interdepartmental interaction of community actors. Education and pedagogical science. 1 (168), 53-65 [in Ukrainian].

Kiyanytsa, Z. P., & Petrochko, Zh. V. (2017). Social work with vulnerable families and children: pos. at 2 o'clock; Part 1. Modern landmarks and key technologies [in Ukrainian].

Liutyi, V., & Pavlyk, O. (2020). Criteria for quality assessment of the service "patronage over a child". *Social Work and Education*, 7(3), 263-278.

Lyakh, T., Spirina, T., Rogozhynska, V. (2020). Principles of interdisciplinary interaction in social work. Current issues of the humanities. Vip 27, Volume 3, 224-228 [in Ukrainian].

Resolution of the Cabinet of Ministers "Some issues of child custody" (2017). [in Ukrainian].

Protasova, T. N. (2004). Interdepartmental interaction of institutions of the social sphere in the decision of problems of orphanhood in the territory (Author's dissertation of the candidate of social sciences). Kemerovo state university [in Russian].

Article history:

Received: April 11, 2021

1st Revision: April 29, 2021

Accepted: May 30, 2021